

Q. F. F. Q. S.

DISSERTATIO ACADEMICA,
De

ATTRIBUTIS
LEGIS
NATURALIS;

Cujus

PARTEM PRIOREM,

*Adprobante Ampliff. Facult. Philosophica in
Illustri Academia Aboensi,*

Sub PRÆSIDIO

HENRICI HASSEL,

Eloq. Prof, Reg. & Ord.

Philosoph. h. t. DECANI,

Publicæ censure modeste submissis

CAROLUS NYBOHM,

SUDERMANNUS.

Die 2 Novembr. An. MDCCCXL.

Loco horisque consuetis.

ABOÆ, exc. Joh. Kiæmpe, R. Ac. Typ.

S:æ R:æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo

PATRI ac DOMINO,

**D^N. DANIELI
LUNDIO,**

S. S. Theol. DOCTORI Celeberri-
mo, Inclutæ Diœces. Strengnensensis E-
PISCOPO, Max. Ven. Confist. PRÆ-
SIDI, Gymnal. Scholarumqve EPHO-
RO Eminentissimo, Adcuratissimo,
MÆCENATI MAXIMO.

VIRO Nobilissimo

D^N. JACOBO

DOMINO de Hammarby, Brös-
PATRONO

IN animi pii gratissimique signum, leti-
omnigena Vestra felicitate, ea qua par

Cliens & cul-
CAROLUS

S:æ R:æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIRO,
Generosissimo atque Nobilissimo
DOMINO,

D^N. GABRIELI
von SETH,

Regii Regniqve Sveciæ Collegii
Militaris CONSILIARIO
Amplissimo, Æquissimo,
MÆCENATI SUMMO.

atque Amplissimo,

^c
MOHLMAN,

torp, Ekeby, Norrby, &c
MAGNO.

*densas has paginas, cum calidissimo voto pro
est reverentia offero, consecro*

tor humillimus
NYBOHM.

Admodum Reverendo atque Præclarissimo
VIRO,

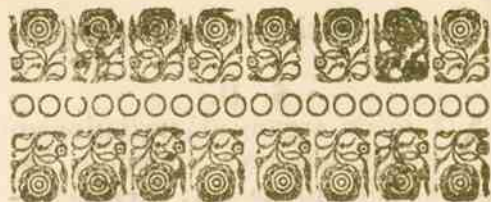
Mag. ANDREÆ
NYBOHM,

PASTORI & PRÆPOSITO Thors-
hellenfium meritiſſimo,
Parenti Cariſſimo.

*D*iu ſatis, Pater Optime, exopta-
ſti diem, quo ſpecimen quoddam ſtu-
diorum publice ederem; deſiderio quomodo
in præſenti ſatiſfecerim Tuo, Iple judi-
cabis. Offerentis tamen animum non mu-
neris nitorem, qui plane nullus eſt, ut
reſpicias, & nexos paterno obtegas velo
enixe rogo obteſtorque. Deus, cui placuit
Te annosa beare ſenectute, valetudinem
etiam firmet, ut Eccleſia fructum & pro-
les gaudium atque commodum ſentiant ma-
ximum!

Optimi & Amantiſſimi Patris

obſervantiſſimus filius
CAROLUS NYBOHM.

S. I.

TANquam pro aris & focis
nonnulli deterioris indo-
lis homunciones dimica-
runt, ut *Legem Natura-*
lem proscriberent. Hunc vero er-
rorem viri eruditissimi dudum ita
exploserunt, ut aliquid addere vel-
le supervacaneum sit. Existentiam
igitur *Legis N.* ut firmis munitam
argumentis supponimus, vires no-
stras qualescunque in *Legis* ejusdem
attributis delineandis periclitaturi.
Quorum præcipua sunt: *Universa-*
litas, *Evidentia*, *Immutabilitas* &
Indispensabilitas. Dum autem, *Di-*
vina adfulgente gratia, hæc adum-
brare conamur, favorem B. L. &
A cen-

2
censuram mitiorem nobis expetimus.

§. II.

AD ipsam argumenti tractationem statim vertentes animum, statuere nulli dubitamus: Legem Naturalem esse universalem, i. e. omnium temporum ac locorum omnes homines quæ tales, ratione utentes, cujuscunque sint status, vel conditionis; eadem Lege N. ad faciendâ, quæ perfectionem sui concernant, & omittendâ contraria, adstringi. Veritatem thesios, unicuique quamvis integrum sit diversimode adstruere; nobis tamen eandem ex Imperio Dei & Natura humana deducere sufficit.

§. III.

Summo Numini imperium in genus humanum competere, omnes, quibus sana mens est, facile agnoscunt; quod saniores etiam gentiles agnoverunt. Fundamentum vero imperii demonstrare, res altioris est indagationis. Hobbesius

3
sus illud a sola potentia Dei ir-
resistibili derivat. Verum quo ani-
mo iis, qui per solam potentiam
physicam, si alia non adsint ju-
sta causæ imperandi, obsequium
postulant, morem geramus? Impi-
um quoque esse metiri imperium
Dei omne ex sola ejus potentia
nemo non videt. Hoc ipso amor
omnis tolleretur, cultus vero ac
timor mere servilis extorqueretur.
Alii autem, in primis reformatæ
ecclesiæ addicti, & inter eos Mo-
ses Amyraldus, imperium, ex sola
ἐξοχή seu excellentia naturæ Divi-
næ, deducendum esse rati sunt,
ut facilius figmentum suum de ab-
soluta reprobatione, palliare que-
ant. Nos ad saniorum partes ac-
cedimus, qui duo tantum ad legi-
timum imperium requiri monent:
causam nimirum justam, & facul-
tatem cogendi reluctantem. Quod
negotium inter alios egregie con-
ficit Celeberrimus Lemann (*): im-

A 2

perans

(*) In Diss. præm. ad offic. Puf.

"perans, inquit, est, qui in alium
 "aut alios legitimum imperium ex-
 "erceat. De eo vero hoc demum di-
 "ci potest, qui justas imperii caus-
 "sas habet & vires inobsequentes
 "ad officium reducendi. Duæ au-
 "tem præcipue sunt justæ causæ;
 "hominum consensus voluntarius
 "& quod quis ab alio plane depen-
 "deat; ille imperii humani, hoc
 "Divini causa justa est. Deum i-
 "taque vires habere reluctantes ad
 "officium redigendi nemo inficias
 "ibit, qui cum cognovit esse omni-
 "potentem. Justam imperii causam
 "habere ex eo, quod penitus a Deo
 "dependere, discimus luculen-
 "ter. Ab imperio igitur Dei, quod
 hoc fundamento tanquam genuino
 nititur, neminem unquam mortali-
 um excludi, æterna est veritas me-
 ridiano jubare clarior. Hinc sequi-
 tar, singula individua consideran-
 da esse ut membra reipublicæ ma-
 gnæ, quæ suo ambitu totum com-
 plectitur genus humanum; cujus ha-

5

habenas Rex regum Deus O. M.
solus tenet.

§. IV.

Notum præterea est duo tantum
requiri, ut quis Lege quadam
obstringatur: primo, ut ab impe-
rio superioris non sit immunis; de-
inde ut voluntatis & intellectus sit
compos (b). Has facultates uni po-
tius quam alteri denegare impli-
cat. Ratio est, quia eadem specie
omnibus est & singulis anima. Re-
stat igitur, ut, quemadmodum qui-
vis subditorum Legem agnoscere
potest, ita etiam ad hoc oblige-
tur, donec peculiare suum demon-
straverit privilegium, quod non fa-
cile inveniet; siquidem absurdita-
tem sapit, imperatorem & subdi-
tum quempiam sine lege concipe-
re. Imperantis itaque Potentissimi
voluntas in Lege nostra patefacta,
unicuique subditorum norma esse
debet

(b) Confer. Bud. Tb. Mor. p. 2. C.
1. §. 21. & Puf. d. J. N. U. G. L. 1.
C. 6. §. 6.

debet, quæ in officio teneantur, moribusque bonis advelcant. Atque ad salutem tam communem, quam privatam maxime refert, omnibus & singulis individuis injungere quid licitum, quid illicitum, quid faciendum, quidve omittendum sit; ita ut civibus obsequii gloria tantum supersit. Nec simul stare possunt facultas imperandi & licentia resistendi. Inter rempublicam maximam & particularem seu civilem comparisonem quandam lubet instituire. Quisnam, quæso, civis minoris societatis, summum agnoscens imperantem, se nullis stringi Legibus obtenderet? nisi experientia & omni æquitati in animum sibi induxerit repugnare, cujus temeritatis poenam demum daturus esset, quando Legem violans, neminem stultitiæ suæ inveniret fautorem. Idem in societate communi contingere necesse est largiari, nisi manifestæ injuriæ arguere velis Deum,

qui

qui partem civium Lege stringeret, alteram vero in quavis scelera sceddissima impune & libere ruere sineret. Sic unus alterum devoraret, atque status humanus ferili omni deterior evaderet. Repugnantes igitur in suis deliriis sibi placeant; idcirco tamen nemo unquam vere negare potest, quin præceptum hoc Legis N. generalissimum, *Deum cole*, sit jussu Rectoris Opt. & Potentissimi, obligationem perfectam ab omni ævi omnibus hominibus requirens. Atque idem de cæteris Juris Naturalis præceptis dictum esto.

S. V.

Properamus ad alterum argumentum, pro stabilienda Legis N. universalitate, quod a natura humana deducendum duximus. Naturam humanam jam consideramus, nullo habito respectu vel ad statum integrum vel corruptum; adeoque simpliciter quatenus est rationalis. Vi autem rationis quivis intelligit
quid

quid ad conservationem quidque ad destructionem sui faciat. Legem hæc vetare illa injungere in aprico est: ita namque condita est natura hominis, ut eidem actiones Lege N. a Summo Legislatore præceptæ necessario conveniant, interdictæ vero repugnent, sic quidem ut mutua continuo intercedat relatio inter naturam & Legem, atque ex continuata ejus observatione salus generis humani emergat, neglectu autem damnum sentiat maximum. Hinc colligere licet: Hæc actio Lege N. præcipitur, quia naturæ nostræ convenit, illa vero prohibetur, quia eidem minime conducit. Clare igitur elucescit, quandoquidem arctissime conjunctæ sint Legis N. observatio, & unius cujusque naturæ conservatio, Legem eandem esse communem illam normam, ad quam quilibet, quatenus suæ felicitatis est cupidus, actiones omnes componere debeat.

Porro, cum nec per sapientiam Numinis fieri possit, ut quis frustra sibi concessam habeat naturam justi honestique capacem; nec per sanctitatem & justitiam, ut impune & pro lubitu absque ullo fræno per omne fas & nefas in quævis scelera ruat; non potest non quivis mortalium agnoscere Legem aliquam sibi etiam positam, quæ ab illo requirat, ut naturæ suæ convenientem degat vitam, in omnibus factis, dictis atque cogitationibus sectando honestatem & justitiam; contra, quod turpe, quod scædum, quod denique naturæ repugnat rationali & sociali omni studio ac ardore fugiendo. Qui tam ferreus est, ut his ad assensum sententiæ nostræ præbendum permoveri nequeat, suam adeat conscientiam, quæ veritatem absque dolo aperiet. Hanc testem obligationis Legis N. habebit fidei incorruptæ, quæ eum vel tantillum addubitare non sinet. Ergregia sunt
quæ

quæ hac de re habet Poëta (c) :
Conscia mens ut cuique sua est , ita con-
cipit intra

Pectora pro factis spemque metumque
suo.

Hanc accusantem vel absolventem neminem non sentire patet ; siquidem unusquisque quatenus homo est , i. e. ens rationale , facultate gaudet ratioeinandi de actionibus suis ad Legem relatis , qui actus ipsissimam constituit conscientiam. Hanc qui agnoscit , haud dubie Legem quandam universalem existere confitebitur. Et qui aliquem fingit exlegem vivere idem facit , ac si diceret illum rationis expertum esse , i. e. quidvis potius quam hominem.

§. VII.

Postulat jam ordinis ratio , ut ad specialiora descendamus , ubi status innocentiae primum se nobis sistit considerandum. Licet autem ratio sibi relicta nequaquam ad statum

zum hunc pertingere queat, neminem tamen existimamus injuriæ nos acculaturum, ac si falcem in alienam messem poneremus, dum tanquam Philosophi Christiani, e sacra pagina edocti de existentia hujus status beatissimi, Legem N. locum ibidem habuisse pronuntiamus. Hac de re non levis seculo proximo superiori dissensio inter Gvil. van der Muelen & Sim. Henr. Musæum prodiit, quorum hic pro affirmativa, ille pro negativa pugnavit sententia. Acuat vero van der Muelen calamum pro virili, veritas tamen penes Musæum manet, ut ex dicendis patebit.

§. VIII.

Dispositio ipsius Numinis, qua decrevit homines a se condendos Legibus circumscribere, fundata est in sanctissima ejus voluntate & immutabili justitia: atque ex hac velut radius resplendet Lex Naturalis; unde dicitur *non tum incepisse cum scripta est, sed tum, cum orta est,*
orta

*orta autem simul est cum mente Divi-
na (d). Quatenus enim præcepta
Legis N. idealiter considerantur,
prout scilicet in mente Divina fu-
erunt, non est quod dubitemus,
quin ante omne temporis initium
existiterint, licet realiter & actu i-
pso rerum tantum initiis sint coæ-
va; nam proprie loquendo Lex sine
obligatione, obligatio sine subdi-
to concipi nequit. Conditio autem
hominis confestim rerum Arbiter
Opt. Legem N. eidem tradidit, pa-
tescit, immo menti indidit & qua-
si insculpsit, ut ad eam actiones
suas componeret. Creavit enim
Deus hominem integrum; adeoque
in intellectu perfectissima fuit cog-
nitio voluntatis Dei ejusque be-
neficiorum, ut inde colligere po-
tuerit se totum ab eo pendere, at-
que omnia quæ habuit ei unice de-
bere. Nonne fuisset ingratiſſimus,
si confiteretur se haud obligatum
esse ejus voluntati patere? Quod
cogit*

(d) *Cic. L. 2. de legg.*

cogitare quum absurdum sit, & integritati maxime repugnans, alterum ex opposito statuere veritati congruum. Nec est quod aliquis nobis occinnet: Adamum & Evam, nec non posteros eorum, si integritate, qua ornati erant, se indignos non reddidissent, ita sponte sua nutui Divino obtemperaturos fuisse, ut Lex fuisset supervacanea. A spontaneitate enim ad immunitatem a Lege non valet argumentatio; nisi sequens ratio: Titium recte sese habere adserere velit: Titius & Sempronius sponte sua imperantis voluntati satisfaciunt, v. c. tributa solvunt, honore debito magistratum prosequuntur, ergo Titius & Sempronius ea Lege, quæ talia tradit, non obligantur. Quis non videt absurditatem conclusionis. Hinc igitur illud tantum inferre licet: participes status felicissimi absque vi & coactione honestatis & iustitiæ fuisse Audiosissimos. Præterea hic monuisse

isse juvat: protoplastos non absolute perfectos fuisse; quippe gaudebant libertate voluntatis, naturæ finitæ conveniente, adeoque tam ad malum quam bonum liberi erant, cuius rei horrendum & toti humano generi non satis lugendum fructus prohibiti esus nobis exhibet exemplum. Quid ergo impediēbat quominus libertas eorum Lege circumscriberetur? Et sane implicat adserere aliquem posse peccare nulla existēte Lege; siquidem ἡ ἀναπλὴς τοῦ ἡ ἀνομιὰς
Peccatum est illegalitas vel Legis transgressio (d); sublata igitur Lege tollitur transgressio Legis. Quid multis? Si Lex positiva locum habuit in statu innocentiae, cur non Naturalis? quæ illos determinat actus, in quibus exercendis ipsa se exerceat imago Divina.

§. IX.

Statui perfectionis status qui jam obtinet successit. Eam esse Legis N. universæ

(d) 1. Joh. III. 41

universalitatem , ut in hoc quoque statu vim suam exercent , animus non est multis adhuc confirmare. Abunde id ipsum præstiterunt viri in hoc eruditionis genere clarissimi Grotius & Pufendorfius. Multo minus vacat hæere circa deliramenta Hobbesii, qui, quo genii afflatu concitatus nescio , profundit : in statu naturali constitutis omnem actionem esse adiaphoram ; quin & jus omnium in omnes ibidem fingit , ut ex statu naturali potius belluinitatem , quam humanum faciat. Si enim sic erimus affecti , ut propter suum quisque emolumentum spoliet aut violet alterum : disrumpi necesse est eam , que maxime est secundum naturam , humani generis societatem (c). Multa adhuc exstant pseudophilosophi de hoc statu commenta , quorum falsitatem , præter auctores citatos , in aprico posuit Cumberlandus , ad quem , utpote in primis acinacem in Hobbesium strin-

gen.

(c) Cic. L. 3. de off.

gentem, B. L. remittimus. Nos a-
 nimum paulisper advertimus ad
 quorundam aulicorum detestabile
 adulandi studium, quo Principes
 Legum omnium vinculo solutos esse
 garriunt. Istiusmodi susurratores
 usque deque habuisse videntur,
 Principes licet diadema regum ac-
 ceperint, non tamen deposuisse hu-
 manam naturam; licet habenas im-
 perii civilis moderentur, non ta-
 men imperium Altissimi excussisse;
 licet denique Legibus non tenean-
 tur Civilibus, non tamen immunes
 esse a Divinis. Unde enim tum me-
 tus iste, unde summi horrores,
 quibus Principes male sibi conscii
 anguntur? In historia Romana le-
 gimus monstrum illud generis hu-
 mani Neronem, quamvis summus
 Princeps ac Imperator Legibus hu-
 manis solutus fuerit omnibus, ve-
 hementissimis tamen conscientiae sti-
 mulis vexatum, ut confessus sit se
 exagitari verberibus furiarum ac
 tædis ardentibus. En! primus Go-
 tho-

thorum rex in Italia Theodoricus Veroneasis, quem, postquam gladio interimijussisset Symmachum patricium generumque eius Boëthium consularem, piscis forte adpositi caput, tanquam Symmachi esset, tanto horrore affecit, ut subita morte sit defunctus (f). Unde inquam, terror, unde cruciatus, nisi conscientia admoneret, eos, dum talia commiserint, provocasse iram Altissimi, qui jure suo postulat, ne tale patrarent, quod dictatis rectæ rationis & Legi N. repugnaret. Quale demum foret imperium, si omne jus ac fas a Principe proculcaretur? In meram sane barbariem & tyrannidem verteretur. Frustranea omnino essent pacta, siquidem tota eorum obligatio a Lege N. est derivanda: frustranea quoque fides, qua quidem exulante, societas hominum evertetur. Accedit præterea ipsam regnantium securitatem ac felicitatem

B

tero

(f) *Cluv. hist. univ. p. m. 372.*

tem deberi Legis N. observationi. Atque hinc nihil durius a naturæ Conditoris illis imperari concludimus, quam ne ipsi se cum subditis perdant, repudiando quæ ad felicitatem sunt necessaria. Prudentis igitur Imperatoris est operam navare, ut ad Legem Dei vitam & actiones instituat, probe expendens rationem administrati muneris coram Illo sibi esse reddendam.

§ X.

AGmen demum athei claudant, quos Hobbesius Legi N. eximendos esse tradit, nixus sequenti argumento: Athei nunquam sub regno Dei vel imperio fuerunt, ergo Legibus ejus non obligantur. Minorem hoc argumento firmare conatur: Nemini imperium in quenquam absque spontaneo consensu subjiciendi competit, at athei ignorant Deum, E. ad sensum ejus imperio nunquam præbere potuerunt. Verum respondemus: Primum falsissimum est omne imperium

rium a consensu derivari debere. De imperio humano est quidem illa adfertio quodammodo vera, minime vero de Divino, quod non requirit adfensum, sed longe aliis nititur causis, ut supra demonstravimus. Atque sic everso fundamento, sine ulteriori molimine ipsum ruit edificium. Deinde gratis affirmatur existentiam Summi Numinis atheos latere. Et licet ignorantiam penes eos locum habere poneremus, est tamen illa vincibilis. Præterea oritur quæstio de debito non de facto; quælibet enim ignorantia non tollit obligationem Legis. Sed de re tam clara satis forte est dictum.

§. XI.

PROBATA sic, ut credimus, universalitate Legis N. ad Evidentiam ejus adferendam nos accingimus. Exstiterunt autem homines, qui evidentiam & certitudinem moralem omnem expugnatum ire conati fuerunt. Contra quos pronuncia-

nunciare audemus : eam esse Legis
N. saltem generaliorum principi-
orum evidentiam ac perspicuitatem,
ut a quovis sanæ mentis & matu-
ræ ætatis percipi : adhibita vero
cura diligentiori , conclusiones ex-
ploratæ veritatis inde deduci que-
ant.

§. XII.

Liceat non diffitendum sit men-
tem humanam , post inductam
labem , ita misere esse corruptam ,
ut haud exiguum in judicando de-
prehendamus imbecillitatem ; quo
sit , ut non semper & ubique ve-
rum a falso vel adparenter vero :
bonum a malo vel adparenter bo-
no , absque ulla dubitatione ac tie
more erroris discernere valeamus ;
ea tamen gaudet facultate , ut in
multis verum a falso & bonum
a malo dignoscere queat , immo
ita dignoscere , ut nulla supersit
ratio dubitandi , quin vere judica-
verit. Varias enim mens cognoscit
res , cogitas inter se confert , at-
que

que inde novas notiones & conclusiones deducit, ex causis effectus elicit & contra. Ulterius progrediendo ex collatione similium de similibus, ex præteritis & præsentibus de futuris judicat ac tandem bonum a malo secerat, quidque in vita fugiendum aut adpetendum determinat, ut facta nostra ad certum referantur finem & decenti ordine peragantur. In his autem gerendis opus habet ratio moderamine quodam & norma, ad quam omnem suam cognitionem exigere atque examinare debet, ut inde constet, recte ne an secus res quascunque perceperit judiciumque de illis tulerit. Quomodo autem Lex dirigeret rationem nisi agenti constaret? Saltem hoc admittatur, rationem prima & universalia omnis veritatis principia perspicere: alioquin enim ratio non esset ratio; (quidem ratio subjective sumta est facultas maxime veritatum universalium per-

perspiciendi, ut verbis utar Celeb. Wolsii. Adeoque naturalis functio rationis est res percipere, intelligere, dijudicare, quod usum rationis adpellare solemus. Nisi hoc exsequeretur munus, inanis foret omnis philosophia, tam theoretica, quam practica; inanes essent omnes Leges. Breviter: nulla daretur scientia nullaque ars. Quoniam autem hæc absurdissima sunt, sequitur illa certa omnino & indubitata manere. Propositiones vero hæc, seu principia in moralibus, ipsam constituunt Legem N. ergo est evidens. Quæ ob eandem causam omnibus hominibus infixæ dicitur, naturaliter inpressa atque insita: non quasi actu ipso distincte ab ipsa natiuitate animis hominum inhaereret; sed potentia propinqua: ea tamen propensione ac facilitate, ut ipsis terminis intellectis, confestim sine multa pensitatione adsensum præbeat. Quod si hæc facultas homini denegaretur, de omni obligatione actum esset, qui-
vis

vis enim ignorantiam obtenderet
 invincibilem; quo omnis culpa ne-
 glectæ Legis in Deum redundaret,
 qui subditis Leges tulit obscuras.
 Nec est quod velum ignorantiae in
 corrupta natura quæras, post ni-
 mirum amissam imaginem Divinam:
 sciendum enim, ut viri docti ob-
 servarunt, imaginem Divinam quo ad
 intellectum constituisse in excellentia
 quadam scientiæ. Lex vero N. ut in na-
 tura rationali fundamentum habet, ita
 hac remanente ipsa quoque & ejus
 cognitio residua est, suamque in
 regendis actionibus humanis exse-
 rit virtutem.

§. XIII.

HAud incommode ab experientia
 etiam, tam eorum quæ intra
 nos ipsos, quam quæ extra nos in
 aliis observamus, evidentiam Legis
 N. stabiliri contendo. Nam quis in
 semetipso non deprehendit ratio-
 nem variis modis sese exserere? Num
 ergo in moralibus solum hebes?
 an ibi solum suspendenda est ejus
 fa-

facultas intelligendi & judicandi? an eam hic sterilem esse & inanem, i. e. destitutam vi & facultate discernendi bonum a malo, honestum a turpi, utile ab in utili, existimandum? Quid? quod a teneris ungviculis mira quadam propensione, etiam nobis invitis, ad affirmationem horum principiorum trahamur. Atque hoc certissimo est indicio propositiones practicas, modo vel exiguam adhibuerimus attentionem, nunquam nos latere.

§ XIV.

Idem experientia in aliis docet. Nondum enim innouit, gentem, etiam inter sanctissimis pollutas vitiis, reperiri, quæ nulla Legis N. tangatur notitia. Annon omnes uno quasi ore fatentur: Supremum aliquod Numen esse colendum, licet in cultu enormiter peccetur? Patent ne hæc singulis: neminem esse lædendum; unicuique suum tribuendum? Adfirmant egre-

egregia gentilium præcepta, quæ
 cuncto per singula ferme capita,
 Legi nostræ adposite respondent,
 ut quilibet in literis, leviter tan-
 tum versatus agnoscat. Ex Cice-
 rone unum adducamus locum quæ-
 rente (g): Quæ natio non comi-
 tatem, non benignitatem, non
 gratum animum & beneficii me-
 morem diligit? quæ superbos, quæ
 maleficos, quæ crudeles, quæ in-
 gratos non aspernatur, non odit?
 Unde hæc habuerunt, num ex re-
 velatione? Negamus, quia genti-
 les, quatenus tales, ea destituun-
 tur. Anne per conversationem cum
 Judæis? Neque hoc adferendum;
 quandoquidem in remotissimis ter-
 rarum partibus per plurimam dege-
 bant. Cum itaque nec per reve-
 lationem, nec per conversationem
 eruditæ, honestati nihilominus Le-
 ge N. injunctæ studium suum ad-
 dixerint, utique evidentia solius na-
 turæ ductu perceptibilis restat. Rẽ-
 ponis: multos adeo depravati mo-
 (g) L. i. d. LL.

ris repertos esse, atque etiam num
reperiri, qui actus Legi N. con-
trarios, non tantum impunitos
tolerarint sed & adprobarint, uti,
rapinam, piraticam, autochiriam,
occisionem parentum & propin-
quorum atate confectorum, adulte-
rium, cætera. Fateor: ast argu-
mentatio inde ad ignorantiam, vel
potius obscuritatem Legis N. peti-
ta facile diluitur. Etenim licenti-
us istud flagitiorum exercitium non
Legi, sed pravis institutionibus, il-
lecebris peccandi perversisque mo-
ribus, quibus dictamina rectæ ra-
tionis consopiantur, & peccati ex-
spirat horror, imputandum venit:
vel, quod etiam veritati congruum,
copia, pro dolor! satis testante
exemplorum, furori contra recla-
mantem conscientiam in quævis ru-
enti facinora atrocissima, adscri-
bendum. Liceat exemplo rem o-
mnem conficere: Qvis propter tur-
bam delinquentium Legem Civilem
evidentia sua privare audeat?

§ XV.

Restat jam paucis exponamus, cur cognitio Legis N. aliquando sit admodum difficilis, nonnunquam vero nostras omnino vires excedat. Lex N. originaliter & in ordine ad Deum considerata est illud quod vult Deus circa actiones nostras. Hæc voluntas extendit se ad omnes actiones & singulas actionum circumstantias, adeoque minima in illis determinat. Quis vero mortaliū ejus est acuminis, ut hanc determinationem perspiceret. Ad- do: Voluntas Dei pro objecto hæbet optimum. Quid autem optimum sit, non solum ex relatione ad statum nostrum præsentem verum etiam futurum, & statum aliorum præsentem & futurum dijudicandum est. Hanc vero scientiam arduam & haud raro impossibilem reddit infinita series contingentium, quæ nulla humana perspicacia prævidere potest. Et ardua sæpissime efficitur adplicatione Legis

gis N. per ignorantiam facti & illud
 ambientium circumstantiarum. Le-
 gem enim sine prævia cognitione
 facti rite applicari non posse no-
 torium est. Sed adeo multa ad pro-
 pria facta concurrunt, ut nemo
 illis ubique advertendis sufficiat,
 quod in alienis eo minus præstari
 potest, quo magis homo artificium
 simulandi & dissimulandi callez. Hæc
 tamen evidentiam Juris Naturalis
 omnem haud quaquam destruunt.
 Nam dantur & ea, quæ manifestam
 & immutabilem habent convenien-
 tiam cum conservatione humanæ
 naturæ vel contra, adeoque primo
 intuitu ut honesta vel turpia se of-
 ferunt. Alia ex hisce ceu princi-
 piis per legitimas consequentias de-
 ducuntur, & sic æque certa ac per-
 spicua evadunt. Difficultas adpli-
 candi Legem Naturalem ex obscuri-
 tate casuum particularium nata non
 officit ejus evidentiæ, prout Lex
 Civilis perspicua esse ideo non desi-
 nit, quia factum a iudice plene
 cognosci non potest.